

Kentsel ve Kırsal Alanda Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihlerinin Belirlenmesi: Van İli Tuşba İlçesi Örneği

Determination of Fruit and Vegetable Consumption Structure and Preferences of Households in Urban and Rural Areas: A Sample of Tuşba District of Van Province

Ömer YALVAÇ

Ziraat Yüksek Mühendisi, Çaldıran İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü
omarylvc65@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6868-8388

Nurhan KESKİN

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü
keskin@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2332-1459

Mustafa TERİN

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
mustafaterin@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6550-335X
Sorumlu yazar / *Corresponding author*

Atıf / Cite as: Yalvaç, Ö., Keskin, N., Terin, M., (2023). Kentsel ve Kırsal Alanda Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihlerinin Belirlenmesi: Van İli Tuşba İlçesi Örneği, Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (TEAD), 9(2), 143-155

Bu çalışma, Ömer YALVAÇ'ın Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Bahçe Bitkileri Bölümünde tamamladığı "Van İli Tuşba İlçesinde Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Satın Alma Davranışlarının Belirlenmesi" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

JEL sınıflaması kodları / JEL classification codes: Q0 - Q1 - Q18

DOI: 10.61513/tead.1371142

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş tarihi / Received date: 05/10/2023

Kabul tarihi / Accepted date: 08/11/2023

e-ISSN: 2687 – 2765

Cilt / Volume: 9

Sayı / Issue: 2

Yıl / Year: 2023

Kentsel ve Kırsal Alanda Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihlerinin Belirlenmesi: Van İli Tuşba İlçesi Örneği

Öz

Araştırmada, Van ili Tuşba ilçesinde kentsel ve kırsal alanda yaşayan hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı ve tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ana materyalini, Tuşba ilçesi kentsel (180) ve kırsal alanda (92) ikamet eden ve oransal örnekleme yöntemiyle belirlenen 272 haneden toplanan anket verileri oluşturmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde frekans dağılımı ve çapraz tablolar kullanılmıştır. Araştırmada ankete katılan hanehalkı bireylerinin; %79.4'ü erkek, %20.6'ı kadın, ortalama yaşı 41.04 yıl, %37.9'u ilköğretim mezunu ve ortalama hanehalkı genişliği 5.7 kişidir. Kentsel alandaki hanelerin; %80.6'sının, kırsal alandaki hanelerin ise %84.8'inin düzenli olarak meyve-sebze satın aldıkları, kentsel alandaki hanelerin aylık ortalama 521.47 TL, kırsal alandaki hanelerin ise 360.08 TL meyve-sebze tüketim harcaması yaptıkları belirlenmiştir. Kentsel ve kırsal alanda en fazla tüketimi yapılan sebze grubu yumrulu sebzeler iken, en fazla tüketimi yapılan meyve grubu ise yumuşak çekirdekli meyveler olarak tespit edilmiştir. Kentsel alanda hanelerin %55.0'inin, kırsal alanda ise hanelerin %79.3'ünün yeterli düzeyde meyve-sebze tüketmedikleri ve meyve-sebze satın alırken en fazla önem verilen faktörün "sağlık açısından güvenilir olmak", en az önem verilen faktörün ise "ürün etiketleme" olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Hanehalkı, Meyve-sebze tüketimi, Tüketim tercihleri, Tuşba, Van

Determination of Fruit and Vegetable Consumption Structure and Preferences of Households in Urban and Rural Areas: A Sample of Tuşba District of Van Province

Abstract

In the research, it was aimed to determine the fruit and vegetable consumption structure and preferences of households living in urban and rural areas in Tuşba district of Van province. The main material of the research consists of survey data collected from 272 households residing in urban (180) and rural areas (92) of Tuşba district and determined by proportional sampling method. Frequency distribution and cross tables were used to evaluate the data. In the research, 79.4% of the household members surveyed are men, 20.6% are women, the average age is 41.04 years, 37.9% are primary school graduates and the average household size is 5.7 people. It was determined that 80.6% of households in urban areas and 84.8% of households in rural areas regularly purchase fruits and vegetables, and households in urban areas spend an average of 521.47 TL per month, while households in rural areas spend 360.08 TL on fruit and vegetables. While the most consumed vegetable group in urban and rural areas was tuber vegetables, the most consumed fruit group was citrus fruits. 55.0% of households in urban areas and 79.3% of households in rural areas do not consume enough fruits and vegetables. The most important factor when purchasing fruits and vegetables is "being reliable in terms of health", while the least important factor is "product labeling", were determined.

Key words: Household, Fruit and vegetable consumption, Consumption preferences, Tuşba, Van

1. GİRİŞ

Meyve ve sebzeler enerji içeriklerinin düşük, mineral madde ve vitamin içeriklerinin yüksek olması nedeniyle beslenme ve insan sağlığı açısından oldukça önemli gıdalardır (Sezgin, 2014). Bunun yanı sıra, yüksek oranda su ve düşük oranda yağ içerikleriyle hem enerji içeriğini düşürmekte hem de düşük kalorili olmalarıyla vücut ağırlığını yönetmeye yardımcı olmaktadır. Vitamin ve mineral bakımından zengin olmaları ve lif içermeleri nedeniyle meyve ve sebzelerin sağlığı koruduğu (Tohill, 2005), kanser, kalp ve damar hastalıkları dahil olmak üzere birçok kronik hastalığa yakalanma riskini düşürdüğü belirtilmiştir (Block, Patterson ve Subar, 1992; Ness ve Fowles, 1997; Rissanen vd., 2003; Hung vd., 2004; Mirmiran, Noori, Zavareh ve Azizi, 2009). Bu nedenle son yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası sağlık örgütleri, içerisinde bol miktarda meyve ve sebze bulunan diyetlerin tüketilmesini önermekte ve teşvik etmektedir. Sağlık uzmanları, günde en az 400 g meyve ve sebze tüketilmesini (Boyle vd., 1995; Agudo vd., 2002; Bihan vd., 2010), önermelerine rağmen, gerek ABD’de (Robinson, 2008), gerekse AB ülkelerinde tavsiye edilen miktardan daha az miktarda meyve ve sebze tüketilmektedir. ABD ve AB’de 2020 yılı verilerine göre kişi başına düşen ortalama sebze tüketimi sırasıyla 117.53 kg/yıl (322 g/gün) ve 102.05 kg (281 g/gün) iken, meyve tüketimi 93.75 kg/yıl (257 g/gün) ve 91.05 kg/yıl (249 g/gün)dır (FAO, 2020).

Türkiye gerek meyve üretiminde gerekse sebze üretiminde dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de mevcut meyve ve sebze çeşitleri, iklim başta olmak üzere diğer faktörlerinde elverdiği ölçüde hemen hemen tüm bölgelerde üretilip tüketilebilmektedir. 2022 yılı verilerine göre Türkiye’de yaklaşık olarak 25 milyon ton meyve ve 31 milyon ton sebze üretimi yapılmıştır (TÜİK, 2023). Türkiye dünya meyve ve sebze üretiminde dördüncü sırada yer almaktadır. 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de kişi başına düşen günlük meyve tüketimi 356 gr, sebze tüketimi 707 g’dır (FAO, 2020). Buna göre Türkiye’de kişi başına düşen meyve ve sebze tüketiminin, gelişmiş diğer ülkelerle

karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Literatürde meyve-sebze tüketimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak iki grupta ele alındığı görülmektedir. Birinci grupta meyve-sebze tüketiminin insan sağlığı ve hastalıklarla mücadele üzerine etkileri (Block vd., 1992; Hung vd., 2004; Mirmiran vd., 2009; Choi vd., 2019), ikinci grupta ise tüketicilerin sosyo demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, eğitim, gelir vb.) meyve-sebze tüketimi üzerine etkileri (Nayga, 1995; Bihan vd., 2010; Ogundari ve Arifalo, 2013; Yen, Tan ve Feisul, 2015; Terin, Birinci, Bilgiç ve Urak, 2018; Okumuş ve Armağan, 2020; Küçük vd., 2023; Tanyeri ve Arısoy, 2023) ele alınmıştır.

Van ili sahip olduğu geniş mera alanları ile hayvansal üretime daha elverişli olmasına karşın, özellikle Van Gölüne kıyısı olan Erciş, Gevaş, Edremit ve Tuşba ilçelerinde meyve-sebze üretimi de yapılmaktadır. Van ilinde ağırlıklı olarak üretilen meyveler; elma, ceviz, armut, kayısı ve erik iken, domates, fasulye (taze ve kuru), patates, lahana, kavun, karpuz ve salatalıkta ağırlıklı olarak üretilen sebzelerdir (DAKA, 2014). Van ilinde 2021 yılı verilerine göre yaklaşık olarak 34 bin ton meyve ve 106 bin ton sebze üretimi gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2022).

Meyve-sebze tüketimi ile ilgili olarak Van ilinde daha önce benzer bir çalışmanın yapılmamış olması, araştırmanın yapılmasında önemli bir motivasyon kaynağı oluşturmuştur. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Van ili Tuşba ilçesinde kentsel ve kırsal alanda yaşayan hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı ve tercihlerini belirlemektir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın materyalini, Van ili Tuşba ilçesi kentsel (180 adet) ve kırsal alanda (92 adet) yaşayan hane halklarından toplanan 272 anket verisi oluşturmaktadır. Metropol ilçeler içinde Tuşba ilçesi en yüksek kırsal nüfusa sahip olduğu için araştırma alanı olarak tercih edilmiştir. Tuşba ilçesinin toplam nüfusu 138.123 kişi ve nüfusun %66’sı (91.962 kişi) kentsel alanda, %34’ü (46.161 kişi) kırsal alanda yaşamaktadır (TÜİK, 2019). Örnek hacmi hesaplanırken toplam nüfus

kullanılmış daha sonra örnek hacmi kentsel ve kırsal alan nüfus oranına göre dağıtılmıştır. Örnek hacmi hesaplanırken %90 güven aralığı ve %5 hata payı dikkate alınmıştır. Örnek hacmi oransal örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir (Newbold, 1995; Miran, 2002).

$$n = \frac{N * p * (1 - p)}{(N - 1) * \sigma_{p_x}^2 + p * (1 - p)}$$
$$n = \frac{138123 * 0,5 * (1 - 0,5)}{138122 * (0,03039)^2 + 0,5 * (1 - 0,5)} = 272$$

Verilerin değerlendirilmesinde, temel tanımlayıcı istatistiksel analizler, frekans tabloları ve hanelerin seçilmiş sosyo demografik özellikleri ile hanelerin meyve-sebze satın alma sıklıkları arasındaki ilişki khi kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Anketler Eylül-Kasım 2019 tarihinde yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Hanelerin Sosyo Demografik Yapıları

Araştırmada anket yapılan hanehalkı bireylerinin %79.4'ü erkek, %20.6'sı kadındır (Tablo 1). Konu ile ilgili benzer çalışmalarda ankete katılan kadın oranı, Edirne'de %56 (Doğan, Onurlubaş, ve Kızılaslan, 2014), Ordu'da %40.9 (Onur, Sarper ve Onur, 2017), Aydın'da %46.0 (Okumuş ve Armağan, 2020) ve Ankara'da %49 (Tanyeri ve Arısoy, 2023) olarak belirlenmiştir. Bölgede ataerkil aile yapısının hâkim olduğu düşünüldüğünde elde edilen sonucun beklentilerle uygun olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin ortalama yaşı kırsal alanda 41.7 ve kentsel alanda 40.7'dir. Hem kırsal hem de kentsel alanda bireylerin sırasıyla %77.2'si ve %76.1'i 31-50 yaş grubunda yer almaktadır (Tablo 1). Van'da yapılan et ürünleri ile ilgili tüketim çalışmasında kırsal alandaki bireylerin yaş ortalaması 40, kentsel alandaki bireylerin yaş ortalaması 37 (Ceylan, 2006), Küçük vd. (2023) tarafından yapılan benzer çalışmada ortalama yaş 43.95 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki bireylerinin tamamının (%100), kentsel alanda ise %97.8'inin evli olduğu belirlenmişti (Tablo 1). Terin vd. (2016) tarafından Van ilinde balık tüketimi ile ilgili yapılan bir çalışmada bireylerin %73.8'inin evli olduğu tespit edilmiştir. Konu ile ilgili Türkiye'nin çeşitli illerinde yapılan benzer çalışmalarda bireylerin evli olma oranı Edirne'de %60 (Doğan vd., 2014), Tokat'ta %81.20 (Yüzbaşıoğlu, 2018), Aydın'da %61.3 (Okumuş ve Armağan, 2020) ve Ankara'da %57.9 (Tanyeri ve Arısoy, 2023) olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki bireylerin %47.8'i ilkokul, %10.9'u ortaokul ve %16.3'ü lise mezunu iken, kentsel alandaki bireylerin %32.8'i ilkokul, %21.7'si ortaokul, %19.4'ü lise ve %10.6'sının üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Bu sonuçlara göre kentsel alandaki bireylerin eğitim düzeylerinin kırsal alana göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Gelir, bireylerin mal ve hizmet taleplerini belirleyen en önemli faktördür. Araştırmada kırsal alandaki hanelerin aylık ortalama gelirlerinin 2336,9 TL ve kentsel alandaki hanelerin aylık ortalama gelirlerinin 3050,4 TL olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Ortalama gelir düzeyleri arasındaki fark istatistiki olarak önemlidir (P<0.01). Bu sonuca göre kentsel alanda yaşayan hanelerin gelir düzeyi kırsala göre daha yüksektir. Elde edilen sonuç beklentilerle örtüşmektedir. Çünkü kırsal alanda üretim faktörlerinin getirisi ve iş olanakları kente göre daha düşüktür. 2019 yılı net asgari ücretin 2020,59 TL olduğu dikkate alındığında kırsal alandaki hanelerin asgari ücretin çok az üzerinde aylık gelire, kentsel alandaki hanelerin de asgari ücretin 1.5 kat üzerinde gelire sahip olduğu görülmektedir.

3.2. Hanelerin Meyve-Sebze Tüketim Yapısı ve Tercihleri

Araştırmada kırsal alandaki hanelerin %84.8'inin, kentsel alanda ise %80.6'sının düzenli olarak meyve-sebze satın aldığı, kırsal alanda hanelerin %15.2'sinin, kentsel alanda ise %19.4'ünün düzenli olarak meyve-sebze satın alamadığını belirlenmiştir. Düzenli olarak meyve-sebze satın alan hanelerin %49.9'unun haftada birden fazla,

%37.2'sinin haftada bir, %10.8'inin on beş günde bir ve %2.7'sinin ayda bir meyve-sebze satın aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 2). Adıgüzel ve Kızılaslan (2015) tarafından İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde yapılan çalışmada tüketicilerin %78'inin düzenli meyve-sebze tükettiğini ve ailelerin en yüksek oranla (%45.6) haftada birden fazla meyve-sebze tükettiği, Terin vd. (2018) tarafından TÜİK hanehalkı bütçe

anketlerini kullanarak yaptıkları çalışmada hanelerin %96.2'sinin meyve, %99.0'unun sebze tükettiğini, Tanyeri (2020), tarafından Ankara ili Yenimahalle ilçesinde yapılan çalışmada hanelerin %14'ünün haftada iki kez, %74'ünün haftada bir kez, %2'sinin ayda bir kez, %1'inin ise 15 günde bir kez meyve-sebze alışverişi yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 1. Hanelerin sosyo demografik özellikleri

Değişkenler	Kırsal alan		Kentsel Alan		Genel		
	N	%	N	%	N	%	
Cinsiyet	Kadın	12	13.0	44	24.4	56	20.6
	Erkek	80	87.0	136	75.6	216	79.4
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Yaş	20-30	5	5.4	23	12.8	28	10.3
	31-50	71	77.2	137	76.1	208	76.5
	51 ve üzeri	16	17.4	20	11.1	36	13.2
	Toplam	92	100.0	180		272	100.0
	Ortalama	41.7 (8.79)		40.7 (8.59)		41.04 (8.66)	
Medeni durum	Bekâr	0	0.0	4	2.2	4	1.5
	Evli	92	100.0	176	97.8	268	98.5
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Eğitim durumu	Okur-yazar değil	11	12.0		7.8	25	9.2
	Okur-yazar	11	12.0	14	7.8	25	9.2
	İlkokul	44	47.8	14	32.8	103	37.9
	Ortaokul	10	10.9	59	21.7	49	18.0
	Lise	15	16.3	39	19.4	50	18.4
	Üniversite	1	1.1	35	10.6	20	7.4
Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0	
Hane reisinin çalışma durumu	Hayır	0	0.0	7	3.9	7	2.6
	Evet	92	100.0	173	96.1	265	97.4
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Hanedeki Toplam birey sayısı	2	1	1.1	7	3.9	8	2.9
	3	3	3.3	8	4.4	11	4.0
	4	15	16.3	26	14.4	41	15.1
	5	28	30.4	39	21.7	67	24.6
	6	23	25.0	49	27.2	72	26.5
	7 ve üzeri	22	23.9	51	28.3	73	26.8
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
	Ortalama	5.65 (1.51)		5.72 (1.76)		5.7 (1.68)	
Sosyal Güvence	Hayır	0	0.0	16	8.9	16	5.9
	Evet	92	100.0	164	91.1	256	94.1
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Oturulan evin tipi	Apartman dairesi	0	0.0	67	37.2	97	24.6
	Müstakil	92	100.0	113	62.8	205	75.4
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Oturulan evin mülkiyet durumu	Kira	0	0.0	51	28.3	51	18.8
	Mülk	92	100.0	129	71.7	221	81.3
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Aylık ortalama gelir	1000 TL- 2000 TL	56	60.9	58	32.2	114	41.9
	2001 TL-4000 TL	29	31.5	84	46.7	113	41.5
	4001 TL ve üzeri	7	7.6	38	21.1	45	16.5
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
	Ortalama***	2336.9 (1130.18)		3050.4 (1331.59)		2809.1 (1309.37)	

Parantez içinde verilen değerler standart sapmalardır *** 0.01 düzeyinde anlamlı

Araştırmada hanelerin meyve-sebze satın alma yeri olarak ilk sırada %48.3 oranında süper

marketleri, ikinci sırada %20.6 ile mahalle ve semt pazarlarını ve üçüncü sırada %15.0 ile manavları

tercih ettikleri belirlenmiştir. Kırsal alanda hanelerin %51.7'si kentsel alanda ise hanelerin %46.1'i meyve-sebze alım yeri olarak süper marketleri tercih etmektedir (Tablo 2). Sonuçlar beklentilerle uyusmaktadır. Kırsal alanda mahalle ve semt pazarı olmadığı için haneler, genellikle kentsel alana geldiklerinde ihtiyaç duydukları meyve-sebze alışverişini ağırlıklı süper marketlerden yapmaktadır. Bu sonucu kırsal alanda meyve-sebze alım sıklığının %50.0 oranında haftada bir olması da desteklemektedir. Kentsel alanda bazı yerlerde haftada bir mahalle pazarı kurulması bazı hanelerin (%29.1) buraları tercih etmesini sağlamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda hanelerin %72.4'ünün semt pazarından (Adıgüzel ve Kızılaslan, 2015), %13.7'si manavdan (Okumuş ve Armağan, 2020) ve %55.0'i süper marketlerden (Tanyeri ve Arısoy, 2023), meyve-sebze satın aldığı tespit edilmiştir. Günümüzde AVM ve süpermarket gibi perakende sektörü ağının hızla gelişmesi tüketicilerin meyve-sebze alım tercihlerini bu yöne doğru kaydırmalarına neden olmaktadır.

Hanelerin meyve tüketim öğünleri incelendiğinde, hem kırsal (%58.7) hem de kentsel (%70.6) alanda meyve tüketiminin genel olarak akşam öğününde tüketildiği, daha sonra ise ara öğünlerde tüketimin tercih edildiği belirlenmiştir (Çizelge 2). İstanbul'da yapılan çalışmada tüketicilerin %79.4'ünün akşam öğününde meyve tüketmeyi (Adıgüzel ve Kızılaslan, 2015), Ordu'da yapılan çalışmada tüketicilerin %40.3'ünün akşam, %20.3'ünün ara öğünlerde meyve ve sebze tüketmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir (Onur vd., 2017).

Araştırmada hanelerin %84.6'sının sebze tüketimini akşam öğününde, %11.8'inin öğle öğününde ve %6.6'sının ara öğünlerde tüketmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir (Çizelge 2). Benzer sonuçlar kırsal ve kentsel alan içinde geçerlidir. Tanyeri ve Arısoy (2023) tarafından Ankara'da yapılan çalışmada da tüketicilerin %78.0'i meyve ve sebzeyi akşam öğününde, %17.0'si öğle öğününde ve %4.0'ünün ara öğünlerde tüketmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki hanelerin, %34.8'i yumuşak çekirdekli meyveleri, %27.6'sı turunçgilleri, %23.8'i'si sert çekirdekli meyveleri ve %13.8'i sert kabuklu meyveleri tüketmeyi tercih ederken, kentsel alandaki hanelerin %34.9'u turunçgilleri, %33.8'i yumuşak çekirdekli meyveleri, %19.2'si sert çekirdekli meyveleri ve %12.1'i sert kabuklu meyveleri tüketmeyi tercih etmektedir (Tablo 2). Bu sonuçlara göre kırsal alanda en çok yumuşak çekirdekli meyveler, kentsel alanda ise en çok turunçgillerin tercih edildiği söylenebilir. Rakıcıoğlu vd. (2002) tarafından yapılan çalışmada tüketicilerin en çok tercih ettikleri meyvelerin elma (%23.5), muz (%20.0) ve karpuz (%9.5) Akbay vd. (2005) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de kişi başına en çok tüketilen meyvelerin sırasıyla elma, üzüm, portakal ve mandarin olduğu belirtilmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki hanelerin %40.3'ü yumrulu sebzeleri, %31.3'ü, koyu yeşil yapraklı sebzeleri, %23.4'ü kırmızı ve turuncu sebzeleri ve %5.0'i diğer sebzeleri tüketmeyi tercih ederken, kentsel alandaki hanelerin %38.8'i yumrulu sebzeleri, %34.2'si, koyu yeşil yapraklı sebzeleri, %23.5'i kırmızı ve turuncu sebzeleri ve %4.1'i diğer sebzeleri tüketmeyi tercih etmektedir (Tablo 2). Bu sonuçlara göre gerek kırsal alanda gerekse kentsel alanda en çok tercih edilen sebze türlerinin yumrulu sebzeler ile koyu yeşil yapraklı sebzeler olduğu söylenebilir. Akbay vd. (2005) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de kişi başına en çok tüketilen sebzelerin sırasıyla domates, patates ve soğan gibi yumrulu sebzeler olduğunu tespit etmişlerdir. Kırsal alanda hanelerin aylık ortalama meyve-sebze harcaması 369.08 TL iken, kentsel alandaki hanelerin 521.47 TL'dir (Tablo 2). Ortalamalar arasındaki fark %1 düzeyinde anlamlıdır ($P < 0.01$). Bu sonuca göre kentsel alandaki haneler, kırsal alandaki hanelere göre daha fazla meyve-sebze harcaması yapmaktadır. Elde edilen sonuç beklentilerle uyumludur. Çünkü kırsal alandaki hanelerin önemli bir bölümü ihtiyaç duydukları bazı meyve-sebzeleri kendileri yetiştirebilmektedir. Bu durum hanelerin daha az meyve-sebze harcaması yapmalarına neden olmaktadır.

Tablo 2. Hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı ve tercihleri-1

Değişkenler		Kırsal alan		Kentsel Alan		Genel	
		N	%	N	%	N	%
Düzenli olarak Meyve-sebze alma durumu	Alıyor	78	84.8	145	80.6	223	82.0
	Almıyor	14	15.2	35	19.4	49	18.0
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Meyve-sebze alım sıklığı	Haftada birden fazla	26	33.3	84	57.9	110	49.9
	Haftada bir	39	50.0	44	30.3	83	37.2
	On beş günde bir	10	12.8	14	9.7	24	10.8
	Ayda bir	3	3.8	3	2.1	6	2.7
	Toplam	78	100.0	145	100.00	223	100.0
Meyve-sebze alım yeri	Mahalle/Semt pazarı	10	7.0	67	29.1	77	20.6
	Süper/Hiper market	74	51.7	106	46.1	180	48.3
	Bakkal	14	9.8	14	6.1	28	7.5
	Manav	26	18.2	30	13.0	56	15.0
	Hal	19	13.3	13	5.7	32	8.6
	Toplam*	143	100.0	230	100.0	373	100.0
Meyvelerin tüketildiği öğünler	Sabah kahvaltısı	0	0.0	0	0.0	0.0	0.0
	Öğle yemeği	0	0.0	5	2.8	5	1.8
	Akşam yemeği	54	58.7	127	70.6	165	60.7
	Ara öğünler	38	41.3	48	26.6	102	37.5
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Sebzelerin tüketildiği öğünler	Sabah kahvaltısı	4	4.4	5	2.8	9	3.3
	Öğle yemeği	16	17.4	16	8.9	32	11.8
	Akşam yemeği	67	72.8	146	81.1	213	84.6
	Ara öğünler	5	5.4	13	7.2	18	6.6
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
En çok tercih edilen meyve türleri	Yumuşak çekirdekli	73	34.8	120	33.8	193	34.2
	Sert çekirdekli	50	23.8	68	19.2	118	20.9
	Sert kabuklu	29	13.8	43	12.1	72	12.7
	Turunçgiller	58	27.6	124	34.9	182	32.2
	Toplam*	210	100.0	355	100.0	565	100.0
En çok tercih edilen sebze türleri	Koyu yeşil yapraklı	63	31.3	116	34.2	179	33.0
	Kırmızı ve turuncu	47	23.4	80	23.5	127	23.5
	Yumrulu sebzeler	81	40.3	132	38.8	213	39.4
	Diğer Sebzeler	10	5.0	12	3.5	22	4.1
	Toplam*	201	100.0	340	100.0	541	100.0
Meyve-Sebzenin organik olmasına dikkat etme	Evet	21	22.8	92	51.1	113	41.5
	Hayır	71	77.2	88	48.9	159	58.5
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Hanelerin aylık meyve-sebze harcaması	100-300 TL	44	47.8	43	23.9	87	32.0
	301- 500 TL	36	39.1	68	37.8	104	38.2
	501 TL ve üzeri	12	13.0	69	38.3	81	29.8
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
	Ortalama***		369.08 (149.23)		521.47 (253.61)		469.93 (234.91)

*Birden fazla seçenek tercih edilmiştir. Parantez içinde verilen değerler standart sapmalardır *** 0.01 düzeyinde anlamlı

Besinler doğal haline bırakıldığında hızlı bir şekilde bozulmaktadır. Bu nedenle geçmişten günümüze besinlerin bozulmadan uzun süre muhafaza edilmesi için farklı yöntemler kullanılmaktadır (Sayiner ve Beyhan, 2023). Araştırmada kırsal alandaki hanelerin %46.0'sının kurutma, %42.7'sinin reçel, %7.3'ünün marmelat ve %4.0'ünün dondurma yöntemiyle meyveleri muhafaza ettikleri, kentsel alanda ise hanelerin %54.1'inin kurutma, %27.9'unun reçel, %13.7'sinin dondurma ve %4.4'ünün marmelat yöntemiyle meyveleri muhafaza ettikleri

belirlenmiştir (Tablo 3). Onur vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada tüketicilerin meyveleri ilk sırada reçel ve marmelat, ikinci sırada dondurmak ve üçüncü sırada kurutarak muhafaza etmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada hem kırsal hem de kentsel alandaki hanelerin sırasıyla %45.9 ve %50.5'i sebzeleri salça yaparak, %43.8 ve %26.5'i turşu yaparak, %4.1 ve %17.9'u konserve yaparak muhafaza ettiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 3). Onur vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada düşük sosyo

ekonomik durumdaki hanelerin sebzeleri muhafaza yöntemi olarak sırasıyla turşu, salça, konserve ve dondurarak saklamayı tercih ettiklerini belirtmiştir.

Araştırmada hem kırsal hem de kentsel alandaki hanelerin sırasıyla %45.6'sı ve %44.3'ü fiyatların yüksek olduğu dönemde tüketmek, %42.8'i ve %37.8'i bozulmasını engellemek ve %11.6'sı ve %17.9'u üretimin olmadığı dönemde tüketmek için meyve ve sebze muhafaza ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 3). Onur vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada da hem düşük sosyo ekonomik hem de yüksek sosyo ekonomik durumdaki hanelerin tamamının (%100) fiyatların pahalı olduğu dönemlerde bol miktarda bulundurmaya ve bozulmayı engellemek için meyve ve sebzeleri muhafaza ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki hanelerin %79.3'ü, kentsel alanda ise %55.0'i hanelerinde tüketilen meyve-sebze miktarının yeterli olmadığını düşünmektedir. Hem kırsal hem de kentsel alandaki hanelerin sırasıyla %96.7'si ve %90.6'sı meyve-sebze fiyatlarının yüksek olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 3). Adıgüzel ve Kızılaslan (2015) tarafından İstanbul'da yapılan çalışmada da tüketicilerin %69.2'si meyve-sebze fiyatlarının pahalı olduğunu belirtmiştir.

Araştırmada kırsal alandaki hanelerin %45.7'sinin, kentsel alandaki hanelerin %73.9'unun bir önceki yıla göre meyve-sebze tüketiminde değişim olmadığı, kırsal alandaki hanelerin %54.3'ünün kentsel alandaki hanelerin ise %26.1'inin meyve-sebze tüketimlerinin azaldığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Adıgüzel ve Kızılaslan (2015) tarafından İstanbul'da yapılan çalışmada da tüketicilerin %67.3'ünün bir önceki yıla göre meyve-sebze tüketiminin değişmediği, %15.9'unun ise meyve-sebze tüketimlerinin azaldığı belirlenmiştir.

Araştırmada hanelerin meyve-sebze satın alırken dikkat ettiği hususlar beşli Likert ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tazelik, sağlık açısından güvenilirlik, hijyen, tat ve lezzet, ilaç ve hormon

taşınamaması, kalite ve fiyat düzeyi ile görünüm kırsal alandaki haneler için önemli (4.0) iken, kentsel alandaki haneler için çok önemli (5.0) olarak belirlenmiştir. Besin değeri, doğal ve organik olması, tüketim kolaylığı, satın alınan yerin temizliği ve etiketleme ile ilgili hususlar hem kırsal hem de kentsel alandaki hanelerin için önemli (4.0) olarak tespit edilmiştir (Tablo 3). Bu sonuçlara göre gerek kırsal alandaki gerekse kentsel alandaki hanelerin meyve-sebze satın alırken birçok faktöre önem verdiklerini göstermektedir. Ankara'da yapılan çalışmada tüketicilerin meyve-sebze alırken ürünün taze olması, kaliteli olması, sağlıklı olması, görüntüsü ve ilaç kalıntı sorunu konularını çok önemli olarak gördükleri tespit edilmiştir (Tanyeri ve Arısoy, 2023).

Araştırmada hanelere ait seçilmiş sosyo demografik özelliklerle meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişkiye ait sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir. Hane reisinin sosyal güvenceye sahip olması ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($P < 0.01$). Bu sonuca göre hane reisinin sosyal güvenceye sahip olması, hanelerin düzenli olarak meyve-sebze alım sıklığını arttırmaktadır. Terin vd. (2018) ve Küçük vd. (2023) tarafından yapılan çalışmalarda da hane reisinin sosyal güvenceye sahip olması, hanelerin meyve-sebze tüketimini arttırdığı belirlenmiştir.

Araştırmada gelir grupları ile hanelerin meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($P < 0.01$). Bu sonuca göre hanelerin sahip olduğu gelir düzeyi arttıkça, düzenli olarak meyve-sebze alım sıklığı artmaktadır. Elde edilen sonuç beklentilerle uyumludur. Çünkü gelir düzeyi, hanelerin mal ve hizmet taleplerini olumlu yönde etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Gül vd. (2008) tarafından Türkiye'de, Ogundari ve Arifalo (2013) tarafından Nijerya'da, Zhang vd. (2008) tarafından Amerika'da ve Giskes vd. (2002) tarafından Avustralya'da yapılan çalışmalarda gelirin meyve-sebze tüketimini arttırdığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Hanelerin meyve-sebze tüketim yapısı-2

Değişkenler		Kırsal Alan		Kentsel Alan		Genel	
		N	%	N	%	N	%
Sebzelerde kullanılan muhafaza yöntemleri	Turşu	64	43.8	52	26.5	116	33.9
	Kurutma	9	6.2	5	2.6	14	4.1
	Salça	67	45.9	99	50.5	166	48.5
	Konserve	6	4.1	35	17.9	41	12.0
	Dondurmak	0	0.0	5	2.6	5	1.5
	Toplam*	146	100.0	196	100.0	342	100.0
Meyvelerde kullanılan muhafaza yöntemleri	Reçel	64	42.7	51	27.9	115	34.5
	Marmelat	11	7.3	8	4.4	19	5.7
	Kurutma	69	46.0	99	54.1	168	50.5
	Dondurmak	6	4.0	25	13.7	31	9.3
	Toplam*	150	100.0	183	100.00	333	100.0
Meyve-sebzelerin muhafaza edilme nedenleri	Fiyatın yüksek olduğu dönemde tüketmek için	76	45.6	89	44.3	165	45.0
	Bozulmasını engellemek	71	42.8	76	37.8	147	40.0
	Üretiminin olmadığı dönemde tüketmek için	19	11.6	36	17.9	55	15.0
	Toplam*	166	100.0	201	100.0	367	100.0
Tüketilen meyve-sebzenin yeterlilik durumu	Yeterli	19	20.7	81	45.0	172	63.2
	Yeterli değil	73	79.3	99	55.0	100	36.8
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Meyve-sebze fiyatları ile ilgili düşünce	Ucuz	0	0.0	5	2.8	5	1.8
	Normal	3	3.3	12	6.7	15	5.5
	Pahalı	89	96.7	163	90.6	252	92.6
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Meyve-sebze tüketimindeki değişim	Değişim olmadı	42	45.7	133	73.9	175	64.3
	Tüketim azaldı	50	54.3	47	26.1	97	35.7
	Tüketim arttı	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Toplam	92	100.0	180	100.0	272	100.0
Meyve-sebze satın alırken önem verilen konular				Kırsal Alan		Kentsel Alan	
				N	Medyan	N	Medyan
	Tazelik			92	4.0	180	5.0
	Sağlık açısından güvenilirlik			92	4.0	180	5.0
	Hijyen			92	4.0	180	5.0
	Tat ve lezzet			92	4.0	180	5.0
	İlaç ve horman taşımaması			92	4.0	180	5.0
	Kalite ve fiyat düzeyi			92	4.0	180	5.0
	Besin değeri			92	4.0	180	4.0
	Görünüm			92	4.0	180	5.0
	Doğal ve organik olması			92	4.0	180	4.0
	Tüketim kolaylığı			92	4.0	180	4.0
	Satıldığı yerin temizliği			92	4.0	180	4.0
	Etiketleme			92	4.0	180	4.0

*Birden fazla seçenek tercih edilmiştir. 1. Hiç önemli değil 2. Önemli değil 3. Kararsız 4. Önemli 5. Çok önemli

Araştırmada hanelerin oturdukları evin mülkiyet durumu ile hanelerin meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki istatistik olarak %10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Bu sonuca göre ev sahibi olan hanelerin meyve-sebze alım sıklığı kiracılara göre daha fazladır. Terin vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada da kiracıların ev sahibi hanelere göre daha az meyve-sebze tükettiği belirlenmiştir.

Hanelerin oturdukları evin tipi (apartman dairesi, müstakil ev) ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Elde edilen sonuca göre, müstakil evde oturan hanelerin, apartman

dairelerinde oturan hanelere göre, meyve-sebze alım sıklığı daha fazladır. Sonucun beklentilerle uyumlu olduğu söylenebilir. Çünkü müstakil evde oturan haneler, çocuk sayısının fazla, büyükanne ve büyükbaba ile birlikte birkaç ailenin yaşadığı evlerdir. Bu nedenle meyve-sebze alım sıklığının apartman dairelerinde oturan çekirdek ailelere göre daha fazla olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada hanelerin ikamet ettikleri alan ile (kırsal ve kentsel) meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (P<0.01). Kentsel alandaki hanelerin, kırsal alandaki hanelere göre, meyve-

sebze alım sıklığı daha fazladır. Elde edilen sonuç beklentilerle uyumludur. Çünkü kentsel alandaki hanelerin meyve-sebze alımı yapabilecekleri yerler (semt pazarları, süper marketler, manavlar vb.) daha fazladır. Ceylan (2006) tarafından Van'da et tüketimi ile ilgili yapılan çalışmada da kentsel alandaki hanelerin kırsal alandaki hanelere göre daha sık et alımı yaptıkları belirlenmiştir. Yaya ve Bishwajit (2018) tarafından Namibya'da yapılan çalışmada da kentsel alandaki bireylerin kırsal alandakilere göre daha fazla meyve-sebze alımı yaptıklarını belirlemiştir. Araştırmada

hanelerdeki çocukların meyve-sebze tüketme durumu ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Bu sonuca göre meyve-sebze tüketen çocukların yaşadığı hanelerin meyve-sebze alım sıklığı, meyve-sebze tüketmeyen çocukların yaşadığı hanelere göre daha fazladır. Çünkü hanedeki çocuklarında meyve-sebze tüketmesi hanelerin daha fazla ve sıklıkta meyve-sebze almalarına neden olmaktadır. Bu nedenle elde edilen sonucun beklentilerle uyumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Seçilmiş sosyo demografik değişkenler ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki

Cinsiyet	Almıyor	Haftada birden fazla	Haftada bir	On beş günde bir	Toplam	X ²
Kadın	18.4	20.0	25.3	13.3	20.3	
Erkek	81.6	80.0	74.7	86.7	79.4	2.265
Yaş grupları						
20-30 yaş	10.2	14.5	6.0	6.7	10.3	
31-50 yaş	69.4	77.3	78.3	80.0	76.5	
51 ve üzeri	20.4	8.2	15.7	13.3	13.2	8.599
Hane reisinin sosyal güvenceye sahip olması						
Hayır	22.4	0.9	2.4	6.7	5.9	
Evet	77.6	99.1	97.6	93.3	94.1	31.046***
Gelir grupları (TL/Ay)						
1000- 2000 TL	79.6	19.1	38.6	73.3	41.9	
2001-4000 TL	18.4	49.1	53.0	20.0	41.5	
4001 TL üzeri	2.0	31.8	8.4	6.7	16.5	78.192***
Oturlan evin mülkiyet durumu						
Kiracı	24.5	23.6	13.3	6.7	18.8	
Ev sahibi	75.5	76.4	86.7	93.3	81.3	7.305*
Oturlan evin tipi						
Apartman dairesi	18.4	38.2	15.7	10.0	24.6	
Müstakil ev	81.6	61.8	84.3	90.0	75.4	18.971***
İkamet alanı						
Kırsal	28.6	23.6	47.0	43.3	33.8	
Kentsel	71.4	76.4	53.0	56.7	66.2	13.342***
Çocukların meyve-sebze tüketme durumu						
Hayır	34.7	21.8	20.7	10.0	22.5	
Evet	65.3	78.2	79.3	90.0	77.5	7.041*
Hanede tüketilen meyve-sebzenin yeterlilik durumu						
Hayır	83.7	45.5	73.5	66.7	63.2	
Evet	16.3	54.5	26.5	33.3	36.8	27.672***
Bir yıl önceye göre meyve-sebze tüketim durumu						
Azaldı	18.4	35.5	43.4	43.3	35.7	
Değişmedi	81.6	64.5	56.6	56.7	64.3	9.310**
Aylık ortalama meyve-sebze harcaması						
100- 300 TL	53.1	10.9	37.3	60.0	32.0	
301-500 TL	32.7	43.6	39.8	23.3	38.2	
501 TL ve üzeri	14.3	45.5	22.9	16.7	29.8	49.301***

*: 0.1, **: 0.05, ***: 0,01 önem düzeyleri

Hanede tüketilen meyve-sebze miktarını yeterli bulma durumu ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($P<0.01$). Bu sonuca göre hanelerinde tüketilen meyve-sebze miktarını yeterli bulan hanelerin meyve-sebze alım sıklığı daha fazla iken, hanelerinde meyve-sebze tüketim miktarını yeterli görmeyen hanelerin meyve-sebze alım sıklığı daha düşüktür. Elde edilen sonuç beklentilerle uyumludur.

Araştırmada hanelerin bir yıl öncesine göre meyve-sebze tüketim durumu (azaldı, değişmedi) ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Bu sonuca göre, bir yıl öncesine göre meyve-sebze tüketim durumu değişmeyen hanelerin meyve-sebze alım sıklığı daha fazla iken, bir yıl öncesine göre meyve-sebze tüketim durumu azalan hanelerin meyve-sebze alım sıklığı daha düşüktür.

Hanelerin aylık ortalama meyve-sebze harcama miktarı ile meyve-sebze alım sıklığı arasındaki ilişki %1 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 4). Bu sonuca göre, hanelerin aylık ortalama meyve-sebze tüketim harcaması arttıkça, hanelerin meyve-sebze alım sıklığının arttığı söylenebilir. Elde edilen sonuç beklentilerle uyumludur. Çünkü meyve-sebze tüketim harcamasının artması, hanelerin daha sık meyve-sebze alımı yaptığını göstermektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Van ili Tuşba ilçesinde kırsal ve kentsel alandaki hanelerin meyve-sebze tüketim yapıları ve hanelerin seçilmiş bazı sosyo demografik özellikleri ile meyve-sebze satın alma sıklığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada kırsal ve kentsel alandaki hanelerin büyük bir çoğunluğunun düzenli olarak meyve-sebze satın aldıkları ancak hem kırsal hem kentsel alandaki hanelerin yarıdan fazlası hanede tüketilen meyve-sebze miktarını yeterli bulmadıkları belirlenmiştir.

Kırsal alandaki hanelerin yarısı haftada bir, kentsel alandaki hanelerin ise %57.9'u haftada birden fazla meyve-sebze alışverişi yaptıkları tespit edilmiştir. Hem kırsal hem de kentsel alandaki haneler meyve ve sebze tüketimini genellikle akşam öğününde tercih etmektedir.

Hanelerin en çok tercih ettikleri meyveler, yumuşak çekirdekli ve turunçgiller iken en fazla tercih edilen sebzeler yumrulu sebzeler ve koyu yeşil yapraklı sebzelerdir. Kırsal ve kentsel alandaki hanelerin ortalama meyve-sebze harcamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Kırsal ve kentsel alandaki haneler gerek meyve (reçel-marmelat ve kurutma) gerekse sebzeleri (salça, turşu ve konserve) çeşitli yöntemleri kullanarak muhafaza etmektedir. Kırsal alandaki hanelerin yarıdan fazlası (%54.3), kentsel alandaki hanelerin ise %26.1'inin bir önceki yıla göre meyve-sebze tüketimlerinin azaldığı belirlenmiştir.

Araştırmada hane reisi sosyal güvenceye sahip olan hanelerin, ev sahibi olan hanelerin, müstakil evde yaşayan hanelerin, kentsel alandaki hanelerin, çocukları meyve-sebze tüketen hanelerin diğer hanelere göre daha sık meyve-sebze alımı yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca hanelerin aylık ortalama gelir düzeyi ve hanelerin aylık ortalama meyve-sebze tüketim harcaması arttıkça daha sık meyve-sebze alımı yaptıkları belirlenmiştir. Gelir düzeyi, mal ve hizmetlere olan talebi doğrudan etkilediği için hanelerin gelirlerini arttırmaya yönelik yapılacak çalışmalar veya istihdam artışları doğrudan hanelerin daha fazla meyve-sebze tüketebilmelerine imkân sağlayacaktır. Sonuç olarak araştırmada kırsal ve kentsel alandaki hanelerin sahip olduğu sosyo demografik özelliklerin hanelerin meyve-sebze tüketim tercihlerini üzerine önemli etkiye sahip olduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, F. ve Kızılaslan, N. (2015). İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde tüketicilerin tropikal meyve tüketim tercihlerini etkileyen faktörlerin analizi. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 42-51.

Agudo, A., Slimani, N., Ocke, M.C., Naska, A., Miller, A.B., Kroke, A., Bamia, C., Karalis, D., et al. (2002). Consumption of vegetables, fruit and other plant foods in the European Prospective Investigation into Cancer and Nutrition (EPIC) cohorts from 10 European countries. *Public Health Nutrition*, 5 (6B), 1179-1196.

- Akbay, C., Candemir, S. ve Orhan, E. (2005). Türkiye’de Yaş Meyve ve Sebze Ürünleri Üretim ve Pazarlaması. KSÜ. Fen ve Mühendislik Dergisi, 8(2), 96-107.
- Anonim, (2022). Van İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022. Faaliyet Raporları.
- Bihan, H., Castetbon, K., Mejean, C., Peneau, S., Pelabon, L., Jellouli, F., Le Clesiau, H. ve Herberg, S. (2010). Sociodemographic factors and attitudes toward food affordability and health are associated with fruit and vegetable consumption in a low-income French Population. *The Journal of Nutrition*, 140 (4), 823-830.
- Block, G., Patterson, B. ve Subar., A. (1992). Fruit, vegetables, and cancer prevention: a review of the epidemiological evidence. *Nutr Cancer*, 18 (1), 1-29.
- Boyle, P., Veronesi, M., Tubiana, M., Alexander F.E., Calais da Silva, f., Denis, L.J., et al. (1995). European school of oncology advisory report to the European Commission for the Europe against Cancer Programme’ European Code against Cancer. *European Journal of Cancer*, 31A (9),1395-1405.
- Ceylan, M. (2006). Van İli Kentsel ve Kırsal Alanda Et ve Ürünleri Tüketim Yapısı ve Tüketicilerin Satın Alma Eğilimleri. (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Choi, A., Ha, K., Joung, H. ve Song, Y. (2019). Frequency of consumption of whole fruit, not fruit juice, is associated with reduced prevalence of obesity in Korean adults. *J Acad Nutr Diet*, 119 (11), 1842–51.
- DAKA, (2014). Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, “Van İl Tarım Sektörü Yatırım Kılavuzu”. <https://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/Van%20İli%20Tarım%20Sektörü%20Yatırım%20Kilavuzu.pdf> (Erişim 19.09.2023).
- Doğan, G.H., Onurlubaş, H.E. ve Kızılaslan, H. (2014). Edirne ili Keşan ilçesinde yaşayan tüketicilerin meyve sebze tüketim yeri tercihleri ve bunu etkileyen faktörler. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 13-27.
- FAO, (2020). The Food and Agriculture Organization. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS> (Erişim 18.09.2023).
- Giskes, K., Turrell, G., Patterson, C. ve Newman, B. (2002). Socioeconomic differences among Australian adults in consumption of fruit and vegetables and intakes of vitamins A, C and folate. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 15(5), 375–385.
- Gül, M., Yılmaz, H. ve Akpınar, M. G. (2008). The fresh fruit and vegetable consumption and expenditure structures: A cases of Adana province. VIII. National Agricultural Economics Congress, Food Marketing, (1), 133–144. Bursa. Türkiye.
- Hung, H.C., Joshipura, K.J., Jiang, R., Hu, F.B., Hunter, D., Smith-Warner, S.A., Colditz, G.A., Rosner, B., Spiegelman, D. ve Willett , W.C. (2004). Fruit and vegetable intake and risk of major chronic disease. *Journal of National Cancer Institute*, 96 (21), 1577-1584.
- Küçük, N., Urak, F., Bilgic, A., Florkowski, W.J., Kiani, A.K. ve Özdemir, F.N. (2023). Fruit and vegetable consumption across population segments: evidence from a national household survey. *Journal of Health, Population and Nutrition*, 42 (54), <https://doi.org/10.1186/s41043-023-00382-6>
- Miran, B. (2002). Temel İstatistik, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Mirmiran, P., Noori, N., Zavareh, M.B., ve Azizi, F. (2009). Fruit and vegetable consumption and risk factors for cardiovascular disease. *Metabolism*, 58 (4), 460-468.
- Nayga, R.M. (1995). Determinants of household expenditures on fruit and vegetables: A note and update. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 27 (2), 588-594.
- Ness, A.R. ve Fowles, J.W. (1997). Fruit and vegetables and cardiovascular disease: A review. *International Journal of Epidemiol*, 26 (1), 1-13.
- Newbold, P. (1995). *Statistics for Business and Economics*, Prentice-Hall International, New

Jersey.

Ogundari, K. ve Arifalo, S. F. (2013). Determinants of household demand for fresh fruit and vegetable in Nigeria: A double hurdle approach. *Quarterly Journal of International Agriculture*, 52 (3), 199-216.

Okumuş, R. ve Armağan, G. (2020). Fresh Fruit-Vegetable Marketing and Buying Behaviors of consumers in Aydın. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 57 (1), 73-82,

Onur, N., Sarper, F. ve Onur, F. (2017). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Sebze-Meyve Tüketim Durumları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5 (1), 105-123.

Rakıcıoğlu, N., Fidancı, G. Ve Kıral, S. (2002). Sebze ve meyve tüketimine etki eden etmenlerin saptanmasına yönelik bir çalışma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 31, 18-31.

Rissanen, T.H., Voutilainen, S., Virtanen, J.K., Venho, B., Vanharanta, M., Mursu, J. ve Salonen, J.T. (2003). Low intake of fruits, berries and vegetables is associated with excess mortality in men: the Kuopio Ischemic Heart Disease Risk Factor (KIHD) Study. *Journal of Nutrition*, 133 (1), 199-204.

Robinson, T. (2008). Applying the socio-ecological model to improving fruit and vegetable intake among low-income African Americans. *Journal of Community Health*, 33, 395-406.

Sayiner, G. ve Beyhan, Y. (2023). Geleneksel Besin Saklama Yöntemleri ve yeni Teknolojiler. *Toros University Journal of Nutrition and Gastronomy*, (1), 79-92.

Sezgin, A.C. (2014). Meyve, Sebze ve Sağlığımız. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2 (2), 46-51.

Tanyeri, M. T. (2020). Ankara İli Yenimahalle İlçesinde Tüketicilerin Meyve-Sebze Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tanyeri, M.T. ve Arısoy, H. (2023). Tüketicilerin Meyve ve Sebze Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi: Ankara İli Örneği, *Tarım Ekonomisi*

Araştırmaları Dergisi, 9 (1), 27-42. Terin, M., Birinci, A., Bilgiç, A. ve Urak, F. (2018). Determinants of fresh and frozen fruit and vegetable expenditures in Turkish households: a bivariate tobit model approach. *J Food Prod Mark*, 25 (2), 137-158.

Terin, M., Hamamcı, G., Gül, T. ve Terin, S. (2016). Determination of household's fish consumption structure and purchase behaviors in urban areas of Van. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 33(3), 241-249.

Tohill, B.C. (2005). Dietary Intake of Fruit and Vegetables and Management of Body Weight. Background Paper for the Joint FAO/WHO Workshop on Fruit and Vegetables for Health, 1-3 September, Kobe, Japan.

TÜİK, (2019). Türkiye İstatistik Kurumu, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim 10.05.2019).

TÜİK, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Uretim-Istatistikleri-2022-45504> (Erişim 19.09.2023).

Yaya, S. ve Bishwajit, G. (2018). Fruit and vegetable consumption among adults in Namibia: analysis of a nationally representative population. *Health Promotion Perspectives*, 8(4), 283-289

Yen, S.T., Tan, A.K.G. ve Feisul, M.I. (2015). Consumption of fruits and vegetables in Malaysia: Profiling the daily and nondaily consumers. *Asia-Pacific Journal of Public Health*, 27(2), 2635-2650.

Yüzbaşıoğlu, R. (2018). Bireylerin Organik Sebze-Meyve Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Tokat İli Merkezi Örneği). *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 5(4), 433-439.

Zhang, F., Huang, C. L., Lin, B. H. ve Epperson, J. E. (2008). Modeling fresh organic produce consumption with scanner data: A Generalized Double Hurdle Model Approach. *Agribusiness: An International Journal*, 24(4), 510-522.